

"וְשָׂרֵט לְנַפְשׁוֹ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרֵיכֶם וְכִתְּבֶתְם קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם אֲנִי יְהוָה" (ויקרא י"ט 28) .

כיצד אנו זוכרים את המתים שלנו? אפשרות אחת שעליה לא ממליצים בתורה היא לשרוט את גופנו עד זוב דם. יש אפשרויות נוספות: בלב ברלין, למשל, העמידו לא מזמן 2711 עמודי בטון, זכרון ליהדות אירופה המושמדת. הקימו שם מחדש גם את המוזיאון היהודי, והנה תיאור שלו: "מבנה המוזיאון מכוסה אבץ אפור, קר ומנוכר, אור יום חודר אליו דרך חריצים אלכסוניים, המשווים לו מראה המעורר חוסר שקט. "חדר השואה", "גן הגלות" ו"חדרי הריק" שיצר האדריכל ליבסקינד, משלהבים את הרגש והאינטלקט של המבקר, כל מבקר". סוף ציטוט.

אתרי זיכרון אחרים שאנחנו מכירים הם מחנות הריכוז וההשמדה המשומרים. אני תוהה האם האפשרויות שהועלו כאן, זו העתיקה ואלה המודרניות, כל-כך שונות אחת מן השניה.

לא רציתי לכתוב על השואה, אבל הימים הנוראים של האביב בפתח ופרשת קדושים, בדרכה המקראית והתמוהה לפעמים, מנסה לבנות לנו הדרכה ליצירתה של קהילה קדושה וחיה. חלק מן ההדרכה עוסק באופן בו אנו זוכרים את המתים שלנו – הן כפרטים והן כקהילות.

" ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם."

1

לפני מספר שנים עלתה שאלה באחד מבתי הכנסת בדבר קריאה בספר תורה פסול. הספר שרד את השואה ונמצא היום בהשאלה מתמדת אצל קהילה בארה"ב. הם נוהגים לקרוא בו בשבתות ובטקסי בר- מצווה, כחלק מהרצון לזכור ולכבד את זכרה של הקהילה הצ'כית שנספתה וממנה הגיע. הספר לא ניתן לתיקון ועלתה השאלה האם הם יכולים בכל זאת להמשיך לקרוא בו, משום שבכך הם מקיימים מעשה של זיכרון כלפי הנספים .

" ושרט לנפש", כלומר, לשרוט את הגוף כמחווה של זיכרון לנפשות המתים שהלכו מאתנו. לפצוע את עצמנו, לסמן את גופנו ואת נפשנו באופן בלתי הפיך, מצער על מי שמתו. אולי זהו ניסיון שלנו לחוות משהו מכאבם של המתים, אולי רוצים לייצר בנו הזדהות, ולאפשר לנו לחוות מעט מן המוות? -יוצרים אתרי עליה לרגל בעלי אדריכלות מתחכמת שאמורה "לשלהב את הרגש", והעם עולה לרגל לשרוט את נפשו.

הבעיה העיקרית עם אתרים אלה, לדעתי, היא שהם מעמידים במרכז החוויה את הריק. אלה אתרים המנסים בכל דרך לבטא חוסר ומקדשים אותו. מייצרים ריקנות על מנת לשמר זיכרון של מה שהיה ואיננו. של מי שהיו ואינם. או לחלופין, נוצרים סביבנו סמלים קליטיים, מהירים שאומרים לנו "שואה" – קרון רכבת תלוי על צלע ההר ביד-ושם ואלפי פיות פעורים בצעקה במוזיאון בברלין .

מלמדים אותנו לזכור את כלי הרצח, והם הופכים לחלק מן הזיכרון ההיסטורי המשותף והמקודש לנו כיהודים – ראשי מקלחות, בורות, פסי רכבת בשלג.

איך יכול להיות שאנחנו חורטים על עצמינו את הזיכרונות האלה? אם נעשה השוואה לא לגמרי מדויקת, אך גם לא לחלוטין מופרכת, הרי שהרעיון של קידוש מכשיר ההוצאה להורג, הצלב, אינו רחוק ממעשי הזיכרון שאנו יוצרים. המעשה הוא מזוכיסטי, מעשה של פולחן מוות ושרידי קדושים - מקומות שהייתי חושבת שעדיף לנו להימנע מללכת אליהם .

לכן, התשובה שקיבלה אותה קהילה בארה"ב הייתה שלא, עדיף מאוד שלא ישתמשו בספר התורה הפסול לקריאות שלהם. אם בכל זאת הם חשים צורך עז לקרוא מדי פעם בספר, רצוי שעשו זאת אחרי שקראו בספר תורה שלם. הסיבה שניתנה הייתה שאנחנו לא יכולים להרשות לעצמינו לוותר על ערכים ונוהגים המקודשים לנו בגלל שהנאצים ביצעו בנו מעשי תועבה .

ובעצם לא רציתי לכתוב על השואה. רציתי לספר שבשנים האחרונות ראיתי קרובת משפחה מתאבלת עד מוות, והאבל היה הכנסת סימני המוות אל תוך גופה .

האבל הפך מזכרון החיים לזכרון רגע המוות ולעינוי הגוף- אולי כדי לזכור טוב יותר, אולי כדי לשכוח? אני לא יודעת. המוות הפך לחלק ממנה, כלומר, לחלק מהגוף שלה באופן פיזי ביותר, עד שלא היה שם מקום גם לחיים.

[דרשה זו התפרסמה לראשונה באתר הדרשות של התנועה ליהדות מתקדמת](#)

